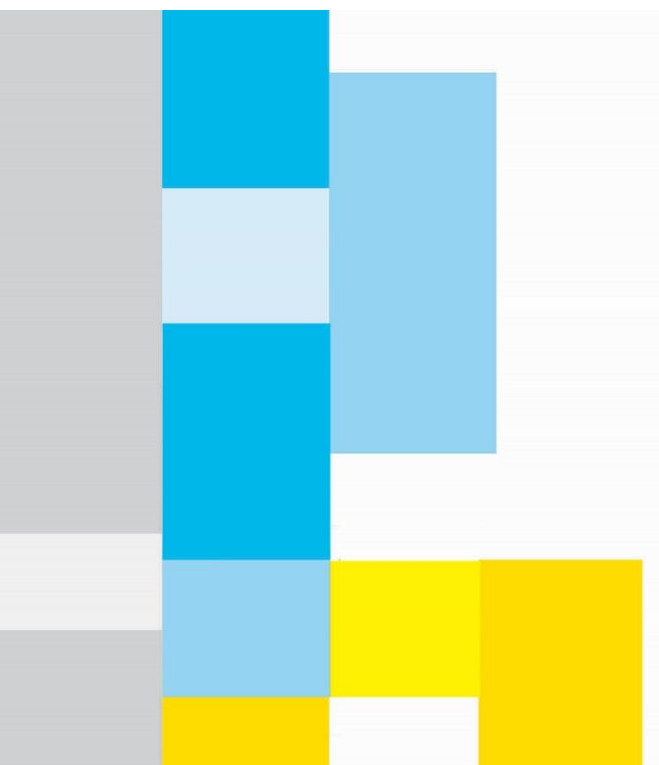

Riktad tillsyn av gymnasiala idrottsutbildningars arbete mot kränkande behandling

Riktad tillsyn 2016
Diarienummer: 40 - 2015:4940
Foto: Malin Börresen

Innehåll

Innehåll	3
Förord	4
Sammanfattning.....	5
Inledning och bakgrund.....	6
Resultat	7
Tvetydig bild av elevernas trygghetsupplevelse	7
Skolorna bedriver inte ett relevant målinriktat arbete.....	8
Det åtgärdande arbetet brister	9
Diskussion	11
<i>”Specialidrotten i gränslandet mellan skola och idrottskultur”</i>	11
Utvald eller bortvald.....	11
Kränkningar – en del av idrottskulturen?	11
Slutsats.....	15
Några exempel på framgångsrikt arbete.....	17
Syfte och frågeställningar.....	18
Metod och genomförande	19
Definitioner	20
Referenser	22
Bilagor	23

Förord

Skolinspektionen granskar regelbundet all skolverksamhet i hela landet, för att se att den följer de lagar, regler och läroplaner som finns för verksamheten. Målet är att bidra till alla barns och elevers lika rätt till god utbildning i en trygg miljö där alla når minst godkänt i alla ämnen.

I en riktad tillsyn undersöker Skolinspektionen ett avgränsat område inom myndighetens ansvar. I det här fallet gymnasiala idrottsutbildningars, med anslutande elevboenden, arbete mot kränkande behandling.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolorna och skolhuvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens riktade tillsyn av idrottsutbildningars arbete mot kränkande behandling. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 30 skolhuvudmän och skolenheter som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena. Vilka skolor som granskats framgår i bilaga.

Projektledare för den riktade tillsynen har varit Carina Nilsson, Skolinspektionen i Linköping.

Helén Ängmo
generaldirektör

Maria Sundkvist
avdelningschef

Sammanfattning

Skolinspektionen har granskat ett urval av riksidrottsgymnasier (RIG), nationella idrottsutbildningar på gymnasial nivå (NIU) samt utbildningar inom ridsport som ges inom ramen för naturbruksprogrammet. Tillsynens syfte är att granska om gymnasiala idrottsutbildningar är utformade så att eleverna tillförsäkras en miljö fri från kränkningar. 30 gymnasieskolor med anslutande elevboenden har varit föremål för tillsynen. Granskningen har skett bland annat mot bakgrund av att eleverna vid idrottsutbildningarna befinner sig i sammanhang som kan vara präglade av konkurrens och starka normer. I bakgrunden finns även att eleverna i många fall bor i elevboenden långt från hemorten.

Skolinspektionens viktigaste iakttagelser

- En dryg tredjedel av skolenheterna får kritik för att de inte lever upp till skollagens krav inom området åtgärder mot kränkande behandling.
- En femtedel av eleverna uppger i Skolinspektionens elevenkät att de har varit utsatta för kränkning av en annan elev eller av en vuxen.
- Det förekommer handlingar framför allt knutna till idrottsutövandet som skulle kunna utgöra en risk för kränkande behandling eller leda till att kränkningar uppstår.
- Idrottstraditioner haroreflekterat följt med in i skolans undervisning.
- Många specialidrottslärare¹ är också tränare utanför skoltid. I flera fall uppstår otydligheter i rollerna. Till exempel deltar inte alltid specialidrottslärare som också har uppdrag som tränare i det förebyggande arbetet mot kränkande behandling. Dessa personer kallas också ofta tränare även inom skolans ram. Det klargörs inte alltid tillräckligt att de i utbildningen är lärare och att de arbetar efter skolans styrdokument.
- Flera skolor har tagit ställning mot inkilning och nollning.² I ett fåtal skolor förekommer ändå inkilning med aktiviteter som kan upplevas kränkande.
- Nästan alla elever uppger, i elevenkäten, att de är trygga i sin skolmiljö.³
- Eleverna upplever sig trygga i sitt boende men efterlyser fler vuxna.

Rektor måste säkerställa att skolans värdegrund genomsyrar all verksamhet på skolan. Det är också viktigt också att rektor klargör att alla som undervisar i skolan oavsett ämne och oavsett utbildning och bakgrund arbetar utifrån skolans värdegrund.

---

¹ Se definition på sidan 20.

² Se definition på sidan 20.

³ Se definition på sidan 20.

Inledning och bakgrund

Det finns två typer av idrottsutbildningar på gymnasial nivå, riksidrottsgymnasier (RIG) och nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU). Inom ramen för naturbruksprogrammet bedrivs också ridsport. Eleverna går en vanlig gymnasieutbildning och inom ramen för sin utbildning läser de ämnet specialidrott⁴ eller en inriktning mot ridsport. Då skolorna tar emot elever från hela landet anordnas ofta elevboenden.

Eleverna befinner sig i sammanhang som kan vara präglade av konkurrens och starka normer. Under sådana omständigheter kan det vara svårt för en elev att hävda sina rättigheter och påtala missförhållanden. Riskerna kan vara särskilt stora om eleverna bor i elevboenden där vuxennärvaron är begränsad.

Elevers skolmiljö ska präglas av trygghet och vara fri från kränkande behandling⁵. Skolan ska se till att eleverna kan bedriva sina studier i en miljö där de känner sig trygga och inte blir utsatta av andra elever eller av personal. Det gäller inte bara själva skolbyggnaden utan även miljöer utanför skolan. Miljöer som har ett nära samband med skolans verksamhet till exempel omklädningsrum, träningsanläggning eller elevboende. Skolorna ska ha ett aktivt målinriktat arbete för att förebygga kränkande behandling. Skolhuvudmannen är ytterst ansvarig för att ta reda på vad som har hänt och agera för att få stopp på kränkningar i skolan.

Arbetet mot kränkande behandling är ett av de vanligaste områden som kritiserats i Skolinspektionens regelbundna tillsyn. Resultaten speglas också i de anmälningar som Skolinspektionen samt Barn- och elevombudet (BEO) utreder.⁶

Resultaten från Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2009 av skolors arbete mot kränkande behandling bekräftas också i rapporterna Välkommen till verkligheten⁷ och Attityder till skolan⁸. Rapporterna visar att elever utsätter andra eller bevittnar andra elevers utsatthet. Det förekommer att elever upplever sig kränkta av personal, vilket är särskilt allvarligt i och med att eleverna står i beroendeställning till lärare och annan personal. I rapporterna kan man läsa att elevernas upplevelse av kränkningar ibland inte tas på allvar. Lärarna är passiva, de vet inte var gränsen går för en kränkning alternativt att eleverna uppmanas att lösa situationen själva. Trots att elever och lärare upplever att skolan arbetar aktivt för att motverka kränkningar så har andelen elever som känner sig utsatta varit relativt oförändrat under åren.

---

⁴ Se definition på sidan 20.

⁵ Se definition på sidan 20.

⁶ Skolinspektionen.se.

⁷ Barnombudsmannen 2015.

⁸ Skolverket 2012.

Resultat

Tvetydig bild av elevernas trygghetsupplevelse

Eleverna på idrottsgymnasierna upplever sin skolmiljö som i huvudsak trygg. Det framgår av en enkät som Skolinspektionen lät genomföra i inledningen av den riktade tillsynen. Eleverna har till och med ett något högre värde för trygghet, 96 procent, än eleverna i gymnasieskolans årskurs 2 som deltog i Skolenkäten under hösten 2015, 91 procent. Skolbesök samt intervjuer med elever och skolpersonal ger också en bild av att stämningen generellt är god mellan eleverna på idrottsutbildningarna men att det delvis kan vara ett hårt språkbruk, en tuff jargong. Eleverna ger exempel på att andra elever sagt *”vad störd du är”* eller *”vad tjock du är”*. Personal har också fått signaler om att jargongen i omklädningsrummen upplevs kränkande.

De idrottselever som omfattats av tillsynen uppfattar att de kan vända sig till sina lärare och tränare om det skulle hända något. Eleverna beskriver stämningen på specialidrotten som bra; *”alla som är på tävlingar känner varandra och peppar varandra för man är ju kompisar!”*. Tränarna bekräftar att det är ett öppet klimat på träningarna⁹, konflikter tas upp direkt och eleverna får lära sig att hantera konflikter sinsemellan.

Att det skulle utgöra en ökad risk för otrygghet att bo i någon form av elevboende bekräftas inte i den här tillsynen. Bilden Skolinspektionen får är att huvudmannen förstått vikten av och arbetar för att eleverna ska ha en balans mellan skola, träning och boende. *”I samband med händelser som ej kunnat förutses har man från skolans håll ökat resurserna och vuxennärvaron vid elevboendet.”* *”Elevhemmet är hjärtat i verksamheten.”* Skolinspektionen har sett exempel på hur skolorna involverat föräldrarna i elevboendet för att på så sätt öka tryggheten. Eleverna uttrycker att de får en andra familj i elevboendet, att de hjälper och stöttar varandra; *”det är ofta bra, men det hade inte skadat att det är mer vuxna som kommer förbi och kollar läget”*.

Det framgår av tillsynen att skolor arbetat med att få bort inkilning och nollning av negativ karaktär. Skolorna uttrycker det med att *”det är nolltolerans mot nollning och inkilning”*. Detta bekräftas också av enkätsvaren från personal; *”skolan har blivit betydligt bättre på att arbeta med frågor kring nollning därav har dessa problem nästan helt försvunnit från den idrott som haft problem tidigare år”*. Elever vid en skola säger; *”det är inte värt att tränarna blir arga och att ettorna blir otrygga och vill flytta hem, de är ju våra träningspartner också”*.

Skolorna ordnar olika aktiviteter för att välkomna nya elever. En skola beskriver sitt arbete utifrån devisen *”Världens bästa start på RIG”* som innebär att skolan ordnar gemensamma aktiviteter för att främja inskolningen av nya elever.

Vid två skolor förekommer ändå inkilning med det som Skolinspektionen bedömer som kränkande inslag. Exempelen handlar om att eleverna snaggat håret respektive kastat ägg på varandra.

Bilden av den upplevda tryggheten blir en aning tvetydig då eleverna samtidigt ger exempel på händelser i skolmiljön som i ett annat sammanhang skulle uppfattas som kränkande. De bagatelliserar dem sedan med kommentarer om att det bara är på skoj. I flera skolor är de vuxna ovetande eller bejaktar det som sker med kommentarer om att de inte tror att någon upplevt sig kränkt.

Den upplevda tryggheten till trots uppger 23 procent av eleverna att de har sett en elev bli utsatt för kränkning av en annan elev en eller flera gånger. 16 procent har sett en elev bli utsatt för kränkning av en vuxen i skolan. Av eleverna uppger en femtedel att de en eller flera gånger själva

---

⁹ Se definition på sidan 20.

varit utsatta för kränkning av en annan elev eller av en vuxen. 14 procent av de svarande i elevenkäten har blivit kränkta av någon personal i skolan.

I en personalintervju framkommer att det kan vara en högre toleransnivå för kränkningar i ett träningsmoment eller i ett omklädningsrum. Elever hamnar i bråk med varandra utan att tränarna ingriper. Detta bekräftas också i personalenkäten. I intervjuer och i enkätsvar ges exempel på att det förlorande laget kan få köra "start-stopp" medan de andra tittar på, att fylla på och bära vattenflaskor, att plocka upp puckar efter avslutad träning, att knyta upp skridskosnören för spelarna i det vinnande laget eller att hämta mat till det vinnande lagets elever.

Det kan handla om utfrysning, favoritskap, arbetsuppgifter som yngre elever ska utföra åt äldre men också om aktiviteter som kan uppfattas som bestraffningar. Om en yngre elev säger emot en äldre kan följden bli att den yngre får stå till svars inför de äldre eleverna. Initiativet till de olika handlingarna kommer i flera fall från tränarna.

Det är ett mer negativt klimat och det förekommer mer kränkande inslag på träningar inom lagidrotter än inom individuella idrotter. Men det är fler specialidrottslärare som kränker elever inom individuella idrotter.

Av eleverna upplever 93 procent att det är ett positivt och uppmuntrande klimat på träningarna. Men 9 procent har sett en specialidrottslärare kränka en elev en eller flera gånger. Och 7 procent har själva blivit utsatta för en kränkning en eller flera gånger. *"I ett fall var det en elev som inte förstod en instruktion som en tränare gav under en specialidrottslektion. Eleven räckte då upp handen och bad tränaren förklara igen vad eleverna skulle göra i övningen. Tränaren kallade då eleven för 'dum i huvudet' och gjorde sig lustig på elevens bekostnad. När de påbörjade nästa övning och tränaren var klar med att ge instruktioner frågade hen om alla hade förstått, även de som är dumma i huvudet."*

Den tvetydiga bilden av elevernas trygghet bekräftas också av att nästan 93 procent uppger att de känner sig trygga när de vistas i sitt elevhem, men samtidigt berättar elever att någon hållt salt i sängen, flyttat runt möbler eller flyttat ut möbler från lägenheten. Eleverna uttrycker i tillsynen, trots att de känner sig trygga, en önskan om mer vuxennärvaro i elevboendet.

Det finns stor variation i upplevelsen av trygghet mellan utbildningarna. Det finns både lagsporter och individuella sporter där ingen elev uppger att de är rädda för andra elever på skolan. I två individuella sporter uppger 20 procent att de är rädda för andra elever. I en individuell sport uppger nästan 17 procent att de är rädda för personal. Men det finns också individuella sporter där ingen elev är rädd för personal. I Skolenkäten hösten 2015 för elever i gymnasieskolans årskurs 2 uppger 14 procent respektive 13 procent av eleverna att de är rädda för andra elever respektive rädda för personal.

Skolorna bedriver inte ett relevant målinriktat arbete

I tillsynen får Skolinspektionen många exempel på insatser som skolorna genomför för att förebygga kränkande behandling. Både elever och personal lyfter fram att de pratar om mänskliga rättigheter och jämställdhet och att det råder ett respektfullt klimat på skolan. De är däremot lite mer tveksamma till om man övar på att göra etiska ställningstaganden. Flera skolor är små enheter vilket de poängterar är en fördel som gör att de har goda förutsättningar att uppmärksamma och åtgärda eventuella kränkningar. Företrädare för skolorna framhåller också att de arbetar aktivt under hela läsåret med värdegrundsarbetet i olika konstellationer och att eleverna är delaktiga. Någon lyfter fram att arbetet fått högre prioritet de senaste åren.

När Skolinspektionen går djupare i frågeställningarna framträder en delvis annorlunda bild. 68 procent av eleverna svarar i enkäten att deras skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling. Hälften av eleverna har varit delaktiga i kartläggning av skolmiljön och endast en

knapp tredjedel har varit med och påverkat vilka insatser som behövs för att förhindra att kränkningar uppstår.

Av enkäten framgår vidare att personalen har dålig kunskap om träningsituationen och hur eleverna har det på elevboendet. Genomgående svarar cirka hälften att de inte vet. Insyn i eller information om förhållandena vid träningar och elevboende avviker från vad personalen vet om skolan i övrigt. Fram träder en bild av ett mycket begränsat samarbete mellan tränarna och övriga lärare på skolan. *”Tyvärr har man inte eleven i centrum och det är dålig kommunikation mellan skola och idrott, det saknas en länk mellan skola och idrott för att ge eleverna bästa möjliga förutsättningar.”* Tränarna gör sin insats under specialidrottslektionerna och deltar sällan i skolans schemalagda möten. Det blir därmed ingen helhet i elevernas studiemiljö. Specialidrotten lever i gränslandet mellan skolans värdegrund och idrottskulturen.¹⁰ Detta bekräftas också av att mellan 40–58 procent av personalen på frågor om träningsklimatet svarar att det inte känner till något om förhållandena på träningen.

Många specialidrottslärare har sitt ursprung i, och hela eller del av sin anställning i, en lokal eller nationell idrottsförening. Samtidigt lånas de ut till eller är deltidsanställda i skolan. Eleverna möter således samma person som lärare på specialidrotten som de möter under träningen i klubben. När tar skoldagen slut och idrottskulturen över? Dilemmat kan illustreras med följande; *”det kan bli en fight på planen och tränarna ingriper inte då. Vi ska visa känslor. Man slåss tills man ligger på isen. Fight på isen är en sak men när man går av isen är man kompis igen. Verbala påhopp och kränkningar kan hända på planen men inte i skolan.”*

Tillsynen visar att idrottstraditioneroreflekterat följt med in i skolans undervisning. Personal och elever framför att de inte tror att specialidrottsläraren vill ha kränkande behandling men att hen *”släpper”* vissa saker som inte skulle passera i skolan, på grund av idrottens jargong och tradition. *”Vi som är yngre får lite andra uppgifter till exempel att plocka in bollar efter träningen, att hämta mat åt äldre elever eller bära vattenflaskor. Det är tränaren som bestämmer vem som ska utföra de olika uppgifterna, det är så det är i idrottsvärlden. Man ska respektera de spelare som varit i laget lite längre.”*

En tredjedel av skolorna får kritik för att det finns risk för att kränkningar uppstår framför allt i samband med idrottsutövandet. Det förekommer aktiviteter som kan antas bero på att de insatser av förebyggande karaktär som skolorna genomför, inte motverkar de traditioner som idrotten fört med sig in på idrottslektionerna. Vilket i sin tur kan bero på specialidrottslärares bristande involvering i skolans målinriktade arbete mot kränkande behandling och därmed ettoreflekterat förhållningssätt. *”Det är klart att tränarna såg att alla killar var rakade vid ett och samma tillfälle. Tränarna såg, men agerade inte. Förra året skrattade tränaren när vi hade rakat håret.”* En rektor säger; *”jag förutsätter att eleverna rakade sig frivilligt, att detta inte var en inkilning”*.

Det åtgärdande arbetet brister

Skyldigheten att anmäla till huvudmannen när en elev upplever sig kränkt fullföljdes inte i 8 av de 30 skolorna. Eleverna gav vid intervjuerna uttryck för att de vuxna på skolan inte tar på allvar när elever upplever sig kränkta. De vuxna säger till exempel att eleven själv ska prata med den som eleven känner sig kränkt av. Det kan handla om andra elever men också om personal som kränkt. Eleverna uppger att de vuxna bagatelliserar och skojar bort det eleven berättar genom att säga; *”det var väl inte så allvarligt, det var nog bara på skoj”*. De vuxna säger inte *”vi löser det här”*. I en del fall pratar den vuxne med de inblandade eleverna och betraktar sedan saken som utagerad. *”På träningen så kör vi en rak kommunikation och löser det själva”*. Den hållningen får till följd att huvudmannen inte kan ta sitt ansvar i arbetet med att motverka kränkande behandling.

¹⁰ Svender, J, (2015).

På en del skolor råder en tysthetskultur. Eleverna vågar inte berätta av rädsla för repressalier. De är så beroende av sin specialidrottslärare för att bli uttagna till tävlingar eller matcher så de väljer att hålla tyst. Trots att de vet att det är fel. Eleverna säger till exempel; *"jag förstår att det är fel när jag berättar om det hemma"*.

För att kunna göra en anmälan om kränkande behandling krävs kunskap, mod och vilja. I tillsynen uppger personal vid en skolenhet att de inte tror att alla på skolan vet hur man ska hantera en sådan situation. Det framkommer också att *"det nog finns äldre personal som väljer att inte se kränkningar"*. Personal har i flera fall inte kunskap om hur kränkningar uppstår och vad som är effektivt för att motverka dem. En rektor uttrycker det så här; *"vi har inte haft dialog eller utbildning med lärare och tränare om vad som kan definieras som kränkning"*. Rektorn utgår ifrån att personalen i alla fall skulle *"känna av kränkningar mellan idrottseleverna"*.

I enkäten uppger 8 procent av eleverna att de vuxna inte reagerar om de får reda på att en elev blivit kränkt. En dryg fjärdedel av eleverna vet inte om de vuxna reagerar. På frågan om de vuxna upptäcker om en elev utsätts för kränkande behandling svarar 21 procent av eleverna att det stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls.

75 procent av personalen menar att all personal agerar om de får reda på att en elev blivit kränkt. Men 18 procent uppger att de inte vet hur det förhåller sig. 45 procent av de svarande i personalenkäten uppger att de har upptäckt att en elev blivit kränkt av andra elever eller av personal. 13 procent har upptäckt att en elev blivit kränkt av en annan vuxen i skolan.

82 procent av eleverna uppger att de vet vem på skolan de kan prata med om någon har varit elak mot en elev. Av personalen håller 65 procent helt med om att de vet vad de ska göra om de upptäcker att en elev utsätts för kränkningar. 31 procent svarar att det stämmer ganska bra.

Diskussion

”Specialidrotten i gränslandet mellan skola och idrottskultur”¹¹

Tillsynens syfte är att granska om gymnasiala idrottsutbildningar är utformade så att eleverna tillförsäkras en skolmiljö fri från kränkningar.

Skolinspektionen har granskat hela skolmiljön, det vill säga skolan, träningen och elevboendet. Förekomsten av kränkningar är enligt enkätsvaren högst i skolan därefter kommer träningen och sist elevboendet.

Idrottseleverna i de granskade skolorna säger sig trivas i en huvudsakligen trygg skolmiljö trots att tillsynen visar att det på en tredjedel av skolorna förekommer aktiviteter som kan utgöra en risk för att kränkande behandling existerar eller kan uppstå.

Utvald eller bortvald

Innan eleverna får påbörja sin idrottsutbildning har de blivit utvalda bland många andra genom intervjuer, fysiska tester och bedömning av deras tidigare idrottsprestationer. De får under sin studietid syssla med något de är bra på och intresserade av. En rektor uttrycker det med orden; *”alla våra program bygger på att eleverna får odla sitt fritidsintresse i skolform”*. Kanske är det dessa saker som bidrar till elevernas positiva upplevelse av sin skola och sin skolgång. Nära hälften av eleverna har valt idrottsstudier för att kunna ha så roligt som möjligt under skoltiden.¹² Det svaret ska nog tolkas bokstavligt, det vill säga som att idrottsstudierna betraktas som positiva för hela studiesituationen.¹³

Att så tidigt i livet bli utvald eller bortvald kräver en särskild tanke. Vad gör det med individen och hur påverkar det eventuellt förekomsten av kränkningar på en skola? En rektor på en skola uttrycker det så här; *”NIU-eleverna går sitt program tillsammans med elever som går den ordinarie utbildningen och det har förekommit att NIU ser sig som ett A-lag i relation till övriga elever eftersom deras talang och färdighet är större”*.

Kränkningar – en del av idrottskulturen?

Normaliserande jargong

Flera av de granskade idrottsutbildningarna präglas av ett hårt språkbruk. Att använda nedsättande kommentarer om varandra har blivit en jargong. Ett sätt att tilltala varandra som betraktas som normalt.¹⁴ Eleverna uttrycker det så här; *”det är grova skämt hela tiden, men alla tar det bra. Man kan säga du är efterbliven. Om det är ens vänner är det ok att man säger så”*. På frågan om det skulle vara ok om man var på en arbetsplats så svarar eleverna; *”då skulle det nog upplevas som kränkande”*. Ett hårt språkbruk kan bli en del av skolans vardag, av skolkulturen, bli så vanligt att det är svårt att upptäcka för dem som är en del av den. Jargongen kan också bli ett beteendemönster som upplevs kränkande av den som blir utsatt. I förarbetsuttalanden till skollagen framgår att skolans personal är skyldig att vara uppmärksam på den jargong och det beteendemönster som råder mellan eleverna och se till att miljön på skolan inte inbjuder till missförhållanden där kränkningar sker.¹⁵

¹¹ Svender, J, (2015).

¹² Ferry och Olofsson, (2009).

¹³ Ferry och Olofsson, (2009).

¹⁴ Skolverket (2014).

¹⁵ Prop. 2005/06:38.

Maktrelationer inom idrottsutbildningar

Föreställningar och normer som rangordnar människor och som krockar med skolans värdegrund om allas lika värde, ligger ofta bakom kränkningar.¹⁶ Enligt Engström och Redelius vilar den moderna idrotten på principerna tävling, rangordning och konkurrens.¹⁷ Det är föreskrivet och på andra sätt överenskommet vilka beteenden och färdigheter som är eftersträvansvärda och tillåtna respektive förbjudna.¹⁸ I ett sådant system reproduceras medvetet och omedvetet vissa värderingar om det förtjänstfulla i olika beteenden och förhållningssätt.¹⁹ Det blir vardag och så vanligt att varken specialidrottslärare eller utövare ser och därmed inte ifrågasätter om det är rätt. Det kan förklara men inte försvara de ofreflekterade handlingar och utsagor Skolinspektionens utredare mött i tillsynen. Eleverna säger att de vant sig vid situationen och att de förstår att tränarna gör fel först när de kommer hem och berättar för vänner och familj.

I idrottsrörelsens verksamhetsidé och riktlinjer slås också fast att idrott på alla nivåer ska bedrivas så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt, liksom att idrott ska utformas så att den ger alla en kamratlig och trygg social gemenskap.²⁰

De individer som valt att vara en del av idrottsrörelsen fostras in i dessa olika system och sätt att tänka.²¹

Enligt Skolverket sker kränkningar sällan av en enda anledning utan i skärningspunkten mellan maktrelationer.²² Eleverna på idrottsutbildningarna står i stark beroendeställning till sin specialidrottslärare. Hen kan avgöra elevens hela framtida idrottskarriär. Det finns därför en risk att eleven väljer att inte berätta om upplevda kränkningar. Kränkningar anmäls inte till rektor och vidare till huvudmannen. Huvudmannen kan då inte ta sitt ansvar för de missförhållanden som råder.

En annan typ av obalans i maktordning är så kallad kamratfostran, där yngre elever får utföra uppgifter åt äldre elever eller göra uppgifter som de äldre eleverna slipper. Unogård beskriver i sitt examensarbete en maktordning där yngre elever får utföra de äldre elevernas sysslor, sysslor som de blir tilldelade. De får bland annat ta ansvar för träningsmaterial till och från matcher och träningar. Ett annat exempel är att de yngre får ta plats i bussen sist av alla. Unogård ställer också frågor om det förekommer lekar eller aktiviteter som innehåller bestraffning av förloraren. 40 procent av eleverna svarar att de varit med om det och liknande saker som att förloraren får genomföra fysiska straff, plocka undan material, bjuda på fika, tvätta eller göra något pinsamt som att cykla eller springa runt naken.²³

I tillsynen beskriver eleverna att det förekommer liknande aktiviteter. Dessa bedömer Skolinspektionen som potentiellt kränkande. Personal och elever vill i flera fall inte kalla det som inträffar för kränkningar. De framhåller istället att det är en tradition och vanligt förekommande inom den aktuella sporten. Samtidigt bekräftar de att bråk och konflikter förekommer. Ett bråk mellan elever kan ge intryck av att vara på lika villkor mellan de inblandade men i verkligheten innebära att någon blir mer utsatt än övriga och därmed kränkt i sin värdighet.

Elever beskriver träningssituationer med inslag av aktiviteter som kan uppfattas som bestraffningar för ett misslyckande. Eleverna beskriver också favoritskap som kan innebära utfrysning av elever som inte presterar utifrån förväntningar. Två kulturer, två värdegrunder, möts och krockar. Å ena sidan skolans värdegrund där alla elever är lika mycket värda och där alla elever

¹⁶ Skolverket, (2009).

¹⁷ Engström och Redelius, (2002).

¹⁸ Engström och Redelius, (2002).

¹⁹ Engström och Redelius, (2002).

²⁰ Riksidrottsförbundet (2005).

²¹ Svender, J, (2005:7).

²² Skolverket, (2009).

²³ Unogård, O, (2013).

bedöms utifrån samma kunskapskrav. Å andra sidan är ett av idrottens mål att vinna, att bli bäst, som innebär sortering, rangordning och hierarki där specialidrottsläraren avgör vad som är tillräckligt och vad som helgar målet. *”De som spelat bra under veckan får spela och de som inte spelat bra får kanske inte vara med alls.”*

Det kan innebära, såsom eleverna beskriver, att det förekommer aktiviteter med inslag av kränkande karaktär mellan elever och mellan personal och elever. Kränkningar i skollagens mening. Traditioner från idrotten har tillsynes helt oreflekterat följt med in i skolan. En gammal tradition kan upplevas harmlös och helt naturlig, *”i hela världen förekommer detta och har alltid gjort inom den här idrotten”*, men när den flyttar in i skolan behöver man ställa sig några frågor. Är traditionen förenlig med skolans värdegrund? Kan det finnas någon risk att någon elev upplever den som kränkande?

Specialidrotten i gränslandet

Eleverna går en gymnasieutbildning med en idrottsinriktning. Primärt är att de utbildas och inom ramen för sin specialidrott eller inriktning tränar för att höja sin prestationsförmåga. Ämnet specialidrott och inriktning ridsport ska möjliggöra fördjupade kunskaper och utveckling av idrottsliga färdigheter. Men eleverna tränar också utanför utbildningen ofta med samma person som inom utbildningen och utanför utbildningen tävlar de på olika nivåer i sin sport. Specialidrotten och ridsportinriktningen befinner sig alltså i gränslandet mellan skola och idrott.

I flera skolor är specialidrottslärarna anställda av den lokala idrottsföreningen men tjänstgör hela eller del av sin anställning i skolan. Benämningen lärare används mindre ofta när man talar om de personer som ansvarar för undervisningen i specialidrott.²⁴ Lärare i ämnet kallas oftast tränare, instruktör eller coach.²⁵ Det gäller både den formella anställningen och skolornas, elevernas och lärarnas eget språkbruk.²⁶ Drygt hälften av lärarna saknar också lärarutbildning.²⁷ Men i stort sett alla har tränarutbildning, framförallt från idrottens egna utbildningssystem.²⁸

På grund av specialidrottslärarnas anställningsförhållanden kan frågor uppstå: Vem är deras chef? Vem förfogar över deras tid? I skolan är det alltid rektor. I en del fall deltar inte specialidrottsläraren i det förebyggande arbetet mot kränkande behandling. Inte heller i kompetensutveckling och diskussioner kring skolans värdegrund och vad det innebär av förhållningssätt gentemot eleverna. Även rektors förhållande till idrottsföreningen kan påverka hur rektor tar sig an en elevs upplevelse av att ha blivit kränkt under träningen. Det finns rektorer som är medlemmar i klubbstyrelsen.

Knappt 60 procent av eleverna svarar i enkäten att de får öva på att göra etiska ställningstaganden. I utvärderingen av ämnet specialidrott skriver Ferry och Olofsson följande om hur kursplanerna hanteras; *”olika skriftliga anpassningar har gjorts till de aktuella idrotterna. Ibland har också vissa mål tagits bort, som t.ex. det etiska perspektivet och samhälls- och könsperspektivet!”*²⁹ Flera specialidrottslärare arbetar förmodligen under specialidrottslektionerna utifrån den värdegrund som präglar och har präglat idrotten under lång tid.

Inkilning eller nollning

Inkilning är ett begrepp som används inom idrottsrörelsen och som i princip motsvarar så kallad nollning vid inträde till gymnasieskolan. Båda är en sorts intagningsrit med socialisering som syfte. Ofta är inkilningen och nollningen utan vuxnas deltagande. Inkilning utgör en viktig del i

²⁴ Ferry och Olofsson (2009:5).

²⁵ Ferry och Olofsson (2009:5).

²⁶ Ferry och Olofsson (2009:5).

²⁷ Ferry och Olofsson (2009:5).

²⁸ Ferry och Olofsson (2009:5).

²⁹ Ferry och Olofsson (2009:5).

reproduktionen av en idrottskultur; *”genom inkilningens prövningar och utmaningar får den nye medlemmen visa sig värdig medlemskap i gruppen eller laget, inordnas i dess hierarki och lära sig hur hen ska tänka, vara och bete sig inom den specifika idrottskulturen”*.³⁰

Inkilningen och nollningen är problematiska i så motto att det är individens upplevelse av aktiviteten som avgör upplevelsen av kränkning eller inte. Möjligheten att säga nej är många gånger inte en reell möjlighet, då grupptrycket och risken för repressalier är stor. Inkilning och nollning innebär att maktordningen förändras då några säger vad andra ska göra. Personen är därmed i en utsatt situation som kan vara potentiellt kränkande. Men också paradoxalt nog ge en positiv upplevelse där hen tas upp i gemenskapen, hen duger. Skratt, men också skratt som fastnar i halsen.³¹

Endast 2 av de 30 skolorna har fått kritik för kränkande inslag vid inkilning eller nollning. Kanske är det så att fenomenet inkilning, med potentiellt kränkande inslag, minskat på idrottsgymnasierna då Riksidrottsförbundet haft fokus på frågan under några år. En annan förklaring är enligt Jenny Svender att det kan vara svårt att få elever och personal att berätta om förekomsten av inkilning eller nollning då de vet att det som ibland sker inte skulle vara accepterat i andra sammanhang i samhället.³² I tillsynen lyfter några elever fram att det råder en tysthetskultur på skolan och att de tidigare, av risk för repressalier, inte vågat berätta. Var femte ung som har blivit kränkt har inte berättat det för någon.³³

Brister i arbetet mot kränkande behandling

Arbetet med att främja likabehandling och förebygga trakasserier och kränkande behandling är en del av det systematiska kvalitetsarbetet och riktar sig till alla som arbetar i skolan. Enligt Skolverket är det en av verksamhetens fortgående uppgifter och kan därför inte bedrivas enbart som ett enskilt projekt, under särskilda lektioner eller bestå av enstaka tillfälliga insatser. Några förutsättningar för att arbetet ska bli framgångsrikt är just systematiken i det, att alla vet vad som gäller, att det är en angelägenhet för alla som arbetar i skolan, att eleverna är delaktiga och att skolklimatet bygger på tillitsfulla relationer.

Det förebyggande arbetet måste baseras på kunskap om hur kränkande behandling uppstår. Det måste baseras på vilka faktorer som skapar en trygg miljö där elever blir respekterade som de är. Det bör omfatta kompetensutveckling för personalen för att öka medvetenheten. Personalen måste också få tid att diskutera och synliggöra diskriminering och kränkningar i förhållande till verksamhetens och sina egna normer och attityder.³⁴

Somliga elever upplever att lärare ibland förminskar deras upplevelse av utsatthet och uppmuntar dem att inte bry sig, istället för att ta tag i problemen.³⁵ Unga beskriver att vuxna på skolan inte alltid tar deras upplevelser på allvar.³⁶ De beskriver också att vuxna inte agerar när de ser en elev bli kränkt av någon i personalen och att de ger sig själva rätten att avgöra vad som är en kränkning eller inte. Det förekommer även att skolpersonal försvarar andra vuxnas beteende genom att förklara att personen inte menade något illa.³⁷ Motsvarande fenomen beskrivs i tillsynen av några idrottselever med följande ord; *”kränkningar mellan elever tar man tag i. Vuxenkränkningar viftar dom bort. De säger att jag ska prata med läraren och att jag måste ändra inställning”*.

³⁰ Unogård, O, (2013).

³¹ Svender, J, (2015.)

³² Svender, J, (2005:7).

³³ Friendsrapporten 2015.

³⁴ Skolverket, (2010).

³⁵ Skolverket, (2009).

³⁶ Friendsrapporten 2015.

³⁷ Friendsrapporten 2015.

Det är viktigt att alla vuxna i skolan står upp för skolans värdegrund både på och utanför lektionstid.³⁸ En förutsättning för att skapa en trygg skola är att eleverna inkluderas i skolans trygghetsarbete. Utgångspunkten är att eleverna ska vara med i både problemformulering, åtgärder och utvärdering av skolans arbete.³⁹ På så sätt blir insatserna bättre förankrade i skolan samt mer relevanta och effektivare eftersom det är elevernas vardag som är grunden. Det är barn och unga som är experter på sin egen skola.⁴⁰

Konsekvenser av kränkningar

I idrottsrörelsens verksamhetsidé och riktlinjer slås fast att idrott på alla nivåer ska bedrivas så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt, liksom att idrott ska utformas så att den ger alla en kamratlig och trygg social gemenskap.⁴¹

I tillsynen av de 30 idrottsutbildningarna har Skolinspektionen sett goda exempel på att så sker. Men utredarna har också fått exempel på aktiviteter som skulle kunna innebära att kränkningar sker inom ramen för elevernas idrottsutövande. Det överensstämmer inte med idrottens ideal och det är ett brott mot skolans värdegrund. Vilka konsekvenser kan detta få för en ung människa? Utsatthet för kränkningar under längre tid kan leda till låg självkänsla, oro, ångest, depressioner och självmordstankar. Unga som är utsatta under en längre tid upplever dessutom en lägre känsla av sammanhang och meningsfullhet och löper större risk att hamna i utanförskap.⁴²

När rektorerna beskriver orsaker till att elever hoppat av sin gymnasieutbildning så nämner de skador, bristande motivation och hemlängtan. Bristande motivation och hemlängtan på grund av vad? På grund av utsatthet och förekomst av kränkningar? Grusade förhoppningar om en idrottskarriär på grund av att du inte blev specialidrottslärarens favorit? De vanligaste orsakerna till studieavbrott är just skador och motivationsbrist men också hemlängtan, att eleven inte ansåg sig vara tillräckligt bra och att hen var missnöjd med träningsförhållandena.⁴³ Hur ser skolornas analys av avhoppet ut? Här finns det en utvecklingspotential som gynnar eleven, skolan och samhället i stort. Kanske vetskapen om att potentiellt kränkande aktiviteter förekommer också kan skrämja bort elever.

Slutsats

Det är viktigt att förstå hur och varför kränkningar uppstår om det förebyggande arbetet ska bli framgångsrikt. Det handlar om att uppmärksamma och synliggöra normer, prata om vilka fördelar det ger den som är en del av normen samt att våga ifrågasätta och utmana normer istället för att försöka få enskilda individer att passa in i mallen.⁴⁴

Tillsynen tyder på att de normer och attityder som finns i idrottsutbildningarna måste synliggöras genom olika typer av utvärderingar och analyser av dessa. Analyser där all personal deltar. Alla måste hjälpas åt för att öka insikten om hur det egna handlandet kan motverka de mål som är uttalade i skollag och läroplan och som också utgör idrottsrörelsens ideal. Annars blir det omöjligt för skolan att sätta in rätt insatser i det förebyggande arbetet.

Rektor måste säkerställa att skolans värdegrund genomsyrar all verksamhet på skolan. Det är också viktigt att rektor klargör att alla som undervisar i skolan oavsett ämne och oavsett

³⁸ Friendsrapporten 2015.

³⁹ Friendsrapporten 2015.

⁴⁰ Friendsrapporten 2015.

⁴¹ Riksidrottsförbundet (2005).

⁴² Flygare, E. och Johansson, B. (2013).

⁴³ Eriksson, S. (2010:3).

⁴⁴ Friendsrapporten 2015.

utbildning och bakgrund arbetar utifrån skolans värdegrund. Tränare är i skolan lärare i specialidrott eller i inriktning ridsport och ska följa skolans styrdokument.

Det är också oerhört viktigt att eleverna är delaktiga i arbetet och i framtagandet av insatserna. Det är de som vet och har modet att berätta om de får rätt förutsättningar. Men för att detta ska bli möjligt och arbetet ska bli framgångsrikt, måste skolorna börja med att bygga ett öppet klimat med tillitsfulla relationer. Där alla föreställningar om rätt och fel, normer och traditioner får och kan ifrågasättas. Bort med tysthetskulturen där rädslan för repressalier ingår. Fram med arbete där allas lika värde, jämställdhet och solidaritet står i fokus.

Några exempel på framgångsrikt arbete

I det här avsnittet återges några aktiviteter som skolorna genomför för att främja och förebygga kränkande behandling.

Rektor samlar skolans elever årskursvis en gång per månad och tar då upp aktuella händelser, till exempel om det förekommit tråkigt språkbruk. Rektor genomför också en digital undersökning med frågor om trivsel, trygghet och förekomst av kränkningar vid dessa möten. På så sätt har skolan under hela året en aktuell bild av det sociala klimatet på skolan. Om något avvikande framträder gör skolan direkt en handlingsplan med åtgärder.

I det förebyggande arbetet mot kränkningar visar skolan film om vad som kan hända om man utsätts för kränkningar. Skolan har också material för att träna samspel mellan eleverna. Idrottseleverna särskiljs inte i arbetet.

På en skola finns det inget särskilt lärarrum, all personal äter och fikar tillsammans med eleverna. Vuxennärvaron är därför hög i alla delar av utbildningen.

Skolan har olika former av råd eller arbetsgrupper där eleverna alltid finns med. Arbetsgrupperna har en egen budget som gör att beslutsvägarna kortas och åtgärder kan sättas in direkt då man upptäcker att något inte fungerar tillfredsställande. Det är eleverna som rör sig mest i skolans alla utrymmen och därmed ser behov av insatser.

Föräldrar till eleverna turas om att bo på elevhemmet under helger. På så sätt finns alltid vuxen närvaro i boendet.

Elevhälsans personal vistas i skolans cafeteria varje dag vid raster och lunchuppehåll för att vara så tillgänglig som möjligt för eleverna. De har då också en förebyggande effekt på eventuellt kränkande språkbruk och annat kränkande beteende.

Syfte och frågeställningar

Tillsynen syftar till att granska om gymnasiala idrottsutbildningar är utformade så att eleverna tillförsäkras en skolmiljö fri från kränkningar. Den väntas bidra till att såväl uppmärksamma som förhindra förekomsten av kränkande behandling. Målet är att tillsynen ska bidra till att eleverna vid idrottsgymnasier ska få utbildning i en trygg miljö fri från kränkningar. Skolbesluten förväntas bidra till att verksamheterna utvecklas så att de följer författningarna, i de fall brister identifieras. Skolinspektionen räknar med att projektet ger en bild av hur arbetet mot kränkande behandling ser ut vid gymnasiala idrottsutbildningar och till dem hörande elevhem. I och med sammanställning av resultaten i den här övergripande rapporten ges också en bild som huvudmän och skolor, både de som ingår i urvalet och andra, kan relatera den egna verksamheten till. Detta i syfte att ge möjlighet till att spegla, uppmärksamma, ifrågasätta och förbättra den egna verksamheten.

Arbetet har utgått från följande frågeställningar:

1. Är eleverna trygga i skolmiljön?
2. Bedrivs det ett målinriktat arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling?
3. Får elever som anser sig ha blivit utsatta för kränkande behandling sina omständigheter skyndsamt utredda och vidtas åtgärder för att förhindra kränkande behandling i framtiden?

Metod och genomförande

Den riktade tillsynen har granskat ett urval av totalt 30 idrottsgymnasier med anslutande elevboenden. Urvalet fångar idrottsutbildningar med varierande inriktningar och såväl individuella idrotter som lagidrotter. I urvalet ingår såväl riks-idrottsgymnasier som nationella idrottsutbildningar som utbildningar inom ridsport. Sporter som finns representerade är amerikansk fotboll, basketboll, bowling, brottning, fotboll, friidrott, golf, handikappidrott, innebandy, ishockey, judo, kanot, karate, orientering, ridning, skidsport, skidskytte, tennis och volleyboll.

Sju av skolorna har en fristående huvudman och de resterande har en kommunal huvudman. Skolorna besöktes från och med september, till och med december 2015.

Inför verksamhetsbesöken fick elever respektive personal på skolenheternas samtliga idrottsutbildningar besvara en enkät anonymt. Enkäterna genomfördes under september och oktober 2015. Det var stora variationer avseende svarsfrekvensen mellan skolorna. Cirka 1 500 elever svarade vilket motsvarar 74 procents svarsfrekvens. Ungefär 800 personal svarade vilket motsvarar 60 procents svarsfrekvens. Det var främst lärare i allmänna ämnen som hade låg svarsfrekvens.

Skriftliga underlag begärdes in och eventuella fall av anmälningar granskades. Inför skolbesöken studerades skolenhetens plan mot kränkande behandling, kartläggningar som legat till grund för planen, rektors redogörelse för verksamheten samt skolenhetens eventuella utredningar av kränkningar.

Gruppintervjuer med elever i årskurs 1, 2 och 3 genomfördes. Intervjuer med mentorer, lärare, specialidrottslärare, boendepersonal, företrädare för elevhälsan samt rektorer genomfördes också vid verksamhetsbesöken. Utöver gruppintervjuerna erbjöds öppna tider för individuella intervjuer.

Skolverkets Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling har utgjort ramen för bedömningsarbetet. Förutom den enkät som genomfördes inför tillsynen har också Skolinspektionens årliga elevenkät för elever i årskurs 2 i gymnasieskolan använts i analysarbetet.

Definitioner

Inkilning och nollning

I tillsynen används begreppen inkilning och nollning för att beskriva de aktiviteter som kan förekomma när en ny elev ska introduceras på skolan. Eftersom aktiviteterna kan se olika ut och upplevas som både roliga och kränkande ges begreppen ingen positiv eller negativ laddning.

Kränkande behandling

Kränkande behandling är enligt 6 kap. skollagen ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Skolmiljö

Med skolmiljö avses i tillsynen själva skolbyggnaden men också de sammanhang som eleverna vistas i och som har samband med verksamheten till exempel skolgård, omklädningsrum, träningslokal och elevhem.

Specialidrottslärare

Med specialidrottslärare avses i tillsynen de personer som undervisar i ämnet specialidrott eller i inriktningen ridsport inom naturbruksprogrammet.

Träning

Med träning eller träningsituation avses i tillsynen det som sker inom ramen för specialidrotten.

Ämnet specialidrott i gymnasieskolan, en del av syfte och innehåll:

Undervisningen i ämnet specialidrott ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

- den idrottsliga förmågan mot elitnivå inom en vald idrott samt ett etiskt förhållningssätt till idrott och det egna idrottsutövandet
- kunskaper om människans beteende, som individ och som gruppmedlem, och om hur kroppsideal och andra värderingar baserade på kultur och kön framträder i miljöer som är kopplade till tränings- och tävlingsaktiviteter
- kunskaper om olika värderingar i tränings- och tävlings-sammanhang samt förmåga att anpassa träning till etiska normer och regler för träning och idrottsliga aktiviteter
- kunskaper om människors sätt att samverka och kommunicera i tränings- och tävlings-sammanhang samt förmåga att leda, kommunicera, samarbeta och samverka.

Undervisningen ska motverka diskriminerande föreställningar och bidra till att olika fysiska förutsättningar respekteras.

Exempel från det centrala innehållet i olika delkurser:

- värderingar kring ledarskap och idrottsverksamhet, ledarskap ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv
- konflikthantering i tränings- och tävlingsmiljöer, till exempel förhållningssätt till medspelare, motspelare och domare
- olika kulturers värderingar av tävlingsvillkor ur ett jämställdhetsperspektiv
- människors olika förutsättningar för tränings- och tävlingsverksamhet

- idrottsmiljöers betydelse för tränings- och tävlingsprestation
- etiska normer och regler för tränings- och tävlingsaktiviteter och för idrottslig aktivitet i övrigt
- tränings- och tävlingsaktiviteter på lika villkor samt kulturella värderingar i tränings- och tävlingsomgång
- diskriminering i tränings- och tävlingsomgång samt hur den kan motverkas
- samhällsnyttan av tränings- och tävlingsaktiviteter samt elitidrott som förebild.

Referenser

Barnombudsmannen, Välkommen till verkligheten – Barn och unga om samhällets stöd vid kränkningar och trakasserier i skolan. (Stockholm 2015.)

Engström, Lars-Magnus och Redelius Karin, *”Pedagogiska perspektiv på idrott”* i Pedagogiska perspektiv på idrott. Red. Engström, L-M & Redelius, K. (Stockholm: HLS 2002).

Eriksson, S. Utvärdering av RIG-verksamheten – ur ett SF och elevperspektiv 1999–2009 (FoU-rapport 2010:3.)

Ferry, M. och Olofsson, E. *Utvärdering av ämnet specialidrott*. (FoU-rapport 2009:5.) Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.

Flygare, E. och Johansson, B. *Långvarig utsatthet drabbar hårt*, Kränkningar i skolan – analyser av problem och lösningar. (Skolverket 2013.)

Friendsrapporten 2015.

Regeringens proposition, Trygghet, respekt och ansvar – om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. (2005/06:38, sid. 140.)

Riksidrottsförbundet. *Idrotten vill*. (2005.)

Skolinspektionen, <http://skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Nyheter/samlad-statistik-om-anmalningar-och-regelbunden-tillsyn-2015/>.

- Skolverket, Allmänna råd mot kränkande behandling. (SKOLFS 2010: 10.)
- Skolverket, *Attityder till skolan*. (Rapport 390, 2013.)
- Skolverket, *Diskriminerad, trakasserad, kränkt?* Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier. (Rapport 326, 2009.)
- Skolverket, Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda. Stödmaterial. (2014.)
- Svender, J, Inkilning inom idrottsrörelsen. En kvalitativ studie. (FoU-rapport 2005:7.)
- Svender, J, *Föreläsning*. (2015.)

Unogård, Olof. *”Inkilning i idrott – Bara en rolig tradition?”* (Examensarbete 139:2013.) Gymnas- tik- och idrottshögskolan.

Bilaga 1

Skolhuvudmän och skolenheter som ingår i tillsynen

	Huvudman	Lägeskommun
1	Jönköpings kommun	Jönköping
2	Falköpings kommun	Falköping
3	Sveriges Ridgymnasium AB	Kungsbacka
4	Marks kommun	Mark
5	Östergötlands läns landsting	Linköping
6	Helsingborgs kommun	Helsingborg
7	Landskronas kommun	Landskrona
8	Lunds kommun	Lund
9	Olofströms kommun	Olofström
10	Arboga kommun	Arboga
11	Ridskolan Strömsholm RS AB	Hallstahammar
12	Stiftelsen Otto och Signe Brom	Södertälje
13	Eksjö kommun	Eksjö
14	Nyköpings kommun	Nyköping
15	Nässjö kommun	Nässjö
16	ProCivitas Privata gymnasium AB	Växjö
17	Sävsjö kommun	Sävsjö
18	Hälsinglands Utbildningsförbund	Bollnäs
19	Borlänge kommun	Borlänge
20	Falu kommun	Falun
21	Lapplands kommunalförbund	Gällivare
22	Haninge kommun	Haninge
23	Lindesbergs kommun	Lindesberg
24	Malung-Sälens kommun	Malung-Sälen
25	Sollentuna kommun	Sollentuna
26	Sollefteå kommun	Sollefteå
27	Timrå kommun	Timrå
28	Umeå kommun	Umeå
29	Uppsala kommun	Uppsala
30	Örebro kommun	Örebro